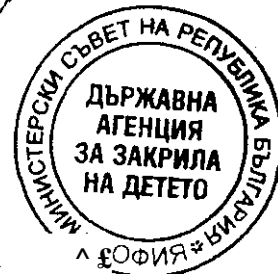


УТВЪРЖДАВАМ:

Ивайло Иванов
Изпълнителен директор на
Агенция за социално
подпомагане



Надя Шабани
Председател на
Държавна агенция за
закрила на детето



МЕТОДИКА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА СЛУЧАЙ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕ В РИСК ОТ ОТДЕЛ „ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО“

ВЪВЕДЕНИЕ

Като отправна точка в тази методика може да се изведе разбирането за смисъла на социалната работа и работата по конкретен случай, като психосоциален подход, който е насочен едновременно към клиента и към подобряване на взаимоотношенията му със социално обкръжение. В научната литература има множество възгледи за социална работа, влияние върху които оказват развитието на науката и практиката.

Една от основните функции на социалната работа с дете в риск е да се гарантират и защитят неговите права, които са регламентирани в Конвенцията на ООН за правата на детето, ратифицирана от България през 1991 г. Законът за закрила на детето също задава правото на всяко дете на закрила за нормалното му физическо, умствено, нравствено и социално развитие и на защита на неговите права и интереси. Закрилата на детето се дефинира като система от законодателни, административни и други мерки за гарантиране правата на всяко дете.

Закрилата на детето се осъществява от органите по закрила, които предприемат мерки за закрила в семейна среда и мерки извън семейна среда. Във всеки случай се работи приоритетно за подкрепа на детето и родителите, с цел осигуряване правото на детето да бъде отглеждано и възпитавано в биологичното си семейство.

Дирекциите "Социално подпомагане" /Д"СП7 са част от системата за закрила на детето и в това си качество е необходимо да си взаимодействат ефективно и да работят съвместно при управление на случай на „дете в риск“.

Управление на случай

Социалната работа с дете в риск е насочена към подобряване положението на детето, както и към промяна на семейната система, с оглед повишаване на нейния капацитет за грижа, сигурност и безопасност. Управлението на случай

за закрила на дете в риск е метод, чрез който се осигурява връзка, последователност и непрекъснатост на процеса на помагане, и се изразява в организация, координация и контрол на всички дейности и услуги, които го съставляват. В този смисъл управлението на случай обхваща интервенциите както към детето и неговото семейство, така и към жизнената им среда, включително институциите, функциониращи в тази общност. Това налага социалният работник да развие и поддържа доверителна връзка с детето и родителите, което може да позволи свързването им с организациите, които да им предоставят нужните услуги, ресурси и възможности.

Управлението на случай е последователен процес, в който се съчетават различни подходи, методи и средства за определяне на мерките и интервенциите в зависимост от крайните цели и контекста, в който те се осъществяват.

Основните стъпки в процеса на управление на случай на дете в риск са:

Оценка: процес на проучване и оценка на риска за детето, на потребностите на детето и родителския капацитет, на факторите на семейната среда и на ресурсите на общността;

Планиране: разработване на план за действие въз основа на оценката и направената прогноза за бъдещото благополучие на детето, както и постигнатото договаряне с детето и семейството;

Реализиране - организиране и координиране на работата по случай по изпълнение на план за действие - предприемане на мерки за закрила и предоставяне на пакет от услуги;

Периодично оценяване: преглед на случая и оценка на постигнатите резултати /ефект от мерките за закрила и интервенциите върху функционирането на детето/.

СТАНДАРТ 1; ПОЛУЧАВАНЕ НА СИГНАЛ И РЕГИСТРИРАНЕ

Д"СП"Ю"ЗД" регистрира, проверява и оценява всяка получена информация за нарушаване правата на дете или застрашаване на неговото психическо, физическо и социално развитие по определена процедура, в законово установени срокове.

РЕЗУЛТАТ: При всеки сигнал (подаден от самото дете, родителите, физически лица, държавни органи или юридически лица и др.) се извършва проучване и оценка на сигнала и при установяване на риск за детето се открива случай.

При наличие на условия, които могат да доведат до определен риск за детето в бъдеще, в негов интерес е да се предложат възможности за ползване на социална услуга с цел превенция на риска. В тези случаи по преценка на социалния работник може да се издаде направление за ползване на услуги без да се открива случай. Преценката на социалния работник се обосновава в доклад, съгласуван с началник отдел "ЗД".

Сигналът се проверява от Д"СП" на територията, на която е получен и където е възникнал рискът за детето или са налице условия, които могат да доведат до определен риск за него.

Сигналът може да постъпи в Д"СП"/ОЗД по различни начини:

- писмено /по поща или донесен на ръка в Д"СП7;
- устно /лично или по телефона/;
- чрез активно набиране на информация от социален работник от ОЗД - от пресата, телевизия, по време на извършване на анкети и др.

Сигналът се приема от социален работник на ОЗД, записва се на формуляр по образец /Приложение № 2 към чл. 10, ал.3 от ППЗЗД/ и се предоставя на началник ОЗД в деня на постъпването му.

Сигналът се завежда в дневника за сигнали /Приложение № 1 към чл.10 ал.2 от ППЗЗД/ и в информационната система;

Всеки сигнал за дете се регистрира в дневника за сигнали, независимо от това дали вече има получен сигнал или отворен случай за същото дете.

Началникът на О"ЗД" определя социален работник от отдела, който извършва проверка по сигнала, като следва следните принципи:

- професионален опит;
- професионална специализация;
- равномерна натовареност на социалните работници.

СТАНДАРТ 2: ПРОВЕРКА НА СИГНАЛ И ПЪРВОНАЧАЛНА ОЦЕНКА

Конкретните мерки по закрила на децата се предприемат от отдел "Закрила на детето" в дирекции "Социално подпомагане", които са структури на Агенцията за социално подпомагане, по настоящия адрес на детето.

РЕЗУЛТАТ: При получаване на сигнала и провеждането на проучването, ролята на социалния работник е да събере информация и да определи дали има достатъчно *доказателства*, че детето има нужда от закрила. Социалният работник извършва проверка на сигнала, която е насочена към оценяване на риска за детето.

Отдел „Закрила на детето“ извършва проучване, като събира възможно най-подробно информация от всички достъпни източници - от детето, семейството, училището, детската ясла или детската градина, специализираната институция, от роднини, близки, съседы, личен лекар, друга дирекция "Социално подпомагане" и т. н. Въз основа на събраните данни се взема решение дали детето се нуждае от закрила и какви мерки е необходимо да се предприемат. В случаите, когато безопасността на детето не може да бъде осигурена, социалният работник може да иска съдействие от полицията. Специализираните органи на Министерството на вътрешните работи могат да

предоставят полицейска закрила.

При получаване на сигнала и провеждането на проучването, ролята на социалния работник е да определи дали има достатъчно **доказателства**, че детето има нужда от закрила!!!

При наличие на условия, които могат да доведат до определен риск за детето, в негов интерес е да бъдат предложени възможности за ползване на социална услуга с цел превенция на риска. В тези случаи по преценка на социалния работник може да се издаде направление за ползване на услуги без да се открива случай. Преценката на социалния работник се обосновава в доклад, съгласуван с началника на отдел „Закрила на детето“.

СТАНДАРТ 3 СПЕШНА ИНТЕРВЕНЦИЯ

Д"СП"Ю"ЗД" предприема спешни мерки за всяко дете, при което има висок риск за здравето и живота му.

РЕЗУЛТАТ: Осигурена е навременна закрила за всяко дете, чието здраве и живот са в непосредствена опасност.

Спешен е сигналът, който съдържа информация за пряка, непосредствена опасност за живота и здравето на дете.

В случаите, когато безопасността на детето не може да бъде осигурена, социалният работник може да поиска съдействие от полицията. Специализираните органи на МВР могат да предоставят полицейска закрила на дете.

При констатиран висок риск за детето ОЗД предприема незабавно мярка за закрила като изготвя предложение до директора на Д"СП" под формата на доклад със становище, придружен от административна заповед.

СТАНДАРТ 4: ОТКРИВАНЕ НА СЛУЧАЙ И ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ВОДЕЩ СЛУЧАЯ

Началникът на ОЗД от Д"СП", водеща процеса на управлението на случая, определя водещ случая социален работник за всеки отделен случай.

РЕЗУЛТАТ: Д"СП", по настоящ адрес на детето е водещата управлението на случая, която координира действията на органите по закрила на детето при работа по всеки конкретен случай.

Промяна на водещата управлението на случая Д"СП се допуска при следните обстоятелства:

- при промяна на местопребиваването на детето, като оригиналното досие и случаят се прехвърля към Д"СП" по новото местоживее на детето, като

Д"СП" водила случая до момента запазва копие на досието с цел координиране действията на двете дирекции.

- При промяна на местопребиваването на детето и на неговото семейство, оригиналното досие и случаят се прехвърля към Д"СП" по новото местоживееене на семейството, като Д"СП" водила управлението на случая до момента затваря случая и запазва копие на досието на детето.

Началникът на отдел „Закрила на детето“ определя водещия социален работник по един от следните критерии:

- професионален опит;
- професионална специализация;
- профилиране /на териториален принцип или по тип случаи/;
- равномерна натовареност на служителите.

Промяна на водещия случай социален работник се предприема при конфликт на интереси и други причини /професионално прегаряне при продължителна работа по конкретния случай, отказ от страна на клиента, отсъствие и др./.

Когато обстоятелствата налагат водещ на случая да бъде социален работник с недостатъчен професионален опит, същият работи с подкрепата на опитен колега и под пряко наблюдение на началник ОЗД.

СТАНДАРТ 5: ОЦЕНКА НА СЛУЧАЯ

Водещият случай социален работник съвместно с началника на ОЗД е пряко отговорен за изготвяне на оценка на случая.

РЕЗУЛТАТ: За всеки конкретен случай на дете в риск е изготвена компетентна професионална оценка, която е базата за определяне на целите на работа и плана за действие.

Водещият случай социален работник осъществява и организира проучване на случая като целенасочено набира многостранна, достатъчна и проверена информация за детето, семейството, социалната ситуация на живот. Важни са фактите, а не тяхната оценката от водещия, които се характеризират с краткост, яснота и сбитост на информацията, без да се пропускат важни аспекти и акценти от работата.

Водещият случай социален работник информира за оценката на случая детето /в съответствие с възрастта и степента на развитие/, родителите, настойниците, попечителите или другите лица, които полагат грижи за детето.

Водещият случай сформира екип за проучване и оценка на случая, в който включва специалисти в зависимост от случая и наличните ресурси.

Проучването и оценката може да се възложи на доставчик на социални услуги по преценка на водещия случай и съгласувано с началник ОЗД. В тези случаи Д"СП" издава направление към доставчика на услуги, в което се определя целта на проучването, очакваните резултати и неговия срок.

Проучването се извършва по рамка за оценка, която включва следните области :

- детето, развитие и удовлетвореност на потребностите, взаимовръзки;
- родителски капацитет;
- социална среда на детето и семейството, връзки в семейството.

СТАНДАРТ 6: ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

Социалният работник, водещ случая е отговорен за изготвянето на План за действие, който е съобразен с потребностите на детето и мобилизира формалните и неформални ресурси на общността за задоволяването им.

РЕЗУЛТАТ: За всеки случай на дете в риск се планират ресурсно обезпечени мерки и действия за закрила, които са в най-добрия интерес на детето и са насочени към осигуряване на стабилна и сигурна среда за развитието му.

Планът за действие определя и систематизира целите /желаните резултати/, мерките за закрила, дейностите, сроковете и отговорниците за изпълнението им. Обхваща периода от преодоляване на непосредствения риск за здравето и живота на детето до създаване на стабилна среда, осигуряваща неговото благополучие.

Планът за действие съдържа два основни компонента - план за работа с детето и план за работа със семейството му.

Водещият случай социален работник сформира екип за изготвяне на плана, в който включва партньорите по случая, детето /в зависимост от възрастта и степента му на развитие, но задължително ако е над 10 години/ и семейството на детето, ако това е в негов интерес.

Планът за действие се изготвя от социалния работник, но тъй като съдържа план за детето и план за семейството, при определянето на целите и дейностите трябва да бъде осигурено участието на детето, в зависимост от възрастта и степента му на развитие, както и на семейството му /родители/законни представители и разширено семейство/, ако това е в интерес на детето.

Въз основа на оценката на случая и събраната информация екипът под ръководството на водещия случай социален работник формулира крайна дългосрочна цел, насочена към осигуряване на стабилна и сигурна среда за благоприятното развитие на детето, която се основава на прогноза за развитието на детето при дадените обстоятелства и възможните промени; Определя основните етапи и области на работа, които отразяват концепцията му за развитие на случая във времето, необходимите интервенции и очакваните резултати на всеки от етапите. В съответствие с тях формулира

краткосрочни междинни цели, които трябва да бъдат реално постижими и всяка от тях да е стъпка към постигане на крайната цел.

Определя дейности за постигане на всяка от краткосрочните междинните цели. Дейностите трябва да бъдат целенасочени, ресурсно обезпечени и точно разположени във времето. За всяка дейност се определят срок и отговорник за изпълнението ѝ в зависимост от необходимите за това компетенции, както и очаквани резултати.

Социалният работник, водещ случая организира и провежда обсъждане на Плана за действие от екипа.

Ако родителите отсъстват или не желаят да съдействат, в плана /като забележка/ се отбелязва какво е извършено за привличане и откриване на родителите и защо не е възможно тяхното съдействие.

В Плана задължително се отбелязва какво е участието на детето и как неговото мнение е проучено и взето предвид.

При приемането на Плана за действие в него задължително се залага срок на преглед.

Приетият от екипа и договорен с детето и семейството му План за действие се съгласува с началник отдел "Закрила на детето".

Оценката на случая и Планът за действие трябва да бъдат изготвени в рамките на четири седмици.

СТАНДАРТ 7: РАЗВИТИЕ НА СЛУЧАЙ

Социалният работник, водещ случая вписва всички важни събития, свързани със случая и разрешаването им.

РЕЗУЛТАТ: За всеки конкретен случай са документирани всички срещи и действия на социалния работник

Социалните работници попълват формуляр „Развитие на случай“ като се спазват изискванията на формуляра по Приложение 3 към чл. 17 от ППЗЗД. Началник отдел „Закрила на детето“ проследява и контролира развитието на случая, като съгласува действията на социалния работник, водещ случая.

СТАНДАРТ 8: ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ

Социалният работник, водещ случая отговаря за изпълнението на Плана за действие, като координира, наблюдава и контролира изпълнението на дейностите и прилага мерки за закрила.

РЕЗУЛТАТ: Ефективна и съгласувана интервенция, ориентирана към най-добрия интерес на детето.

Водещият случай координира и осигурява изпълнението на дейностите в Плана за действие чрез прилагане на мерки за закрила, партньорство с

други институции и организации и директна работа с детето и семейството.

Координацията, наблюдението и контролът за изпълнението на Плана за действие, се извършват чрез:

- Екипни срещи:

Разпределението на отговорностите по изпълнението на отделните дейности предполага създаването и функционирането на малки екипи, в които участва социалният работник, водещ случая и партньорът, отговорен за изпълнението на конкретната дейност. Екипните срещи се осъществяват периодично по предварително изготвен график или извънредно по искане на някой от участниците. Резултатите от всяка проведена екипна среща се протоколират от социалния работник. Срещите на тези малки екипи дават възможност на социалния работник да осъществява оперативно наблюдение върху изпълнението на дейностите и да реагира своевременно и адекватно на настъпващите промени.

- Договаряне с доставчик на услуги за детето и семейството:

Детето и неговото семейство се насочват към такива услуги, които отговарят на нуждите и на жизнената и социалната среда, от която произхождат. Водещият случая подготвя предварително приемането в услугата и осигурява детето да бъде добре прието, подкрепяно, защитавано и обгрижвано.

При насочване на детето и/или семейството му към доставчик за ползване на социална услуга водещият случая съгласува с доставчика специализираната оценка, плана за услуги/грижи, договора между доставчика и законните представители на детето.

Водещият случая продължава да извършва дейности по случая, свързани с осигуряването на трайна и стабилна среда за детето.

При насочване на детето и/или семейството му към няколко доставчика водещият случая координира дейността на доставчиците.

Водещият случая има право да изисква информация от доставчиците за изпълнението на плана за услуги/грижи.

Доклад за резултатите от предоставяна услуга се изготвя от страна на съответния доставчик след прекратяване предоставянето на краткосрочна социална услуга.

При предоставяне на дългосрочна социална услуга писмен доклад се представя и периодично, но не по-рядко от 3 месеца.

Докладът съдържа подробно описание на извършените дейности и резултатите от изпълнението им. Възможно е докладът да съдържа обосновано предложение за продължаване срока на предоставяне на услугата, формулиране на нови цели и дейности.

- Срещи с детето и семейството:

Социалният работник, водещ случая договаря с детето и семейството времето и мястото за провеждане на всяка среща. На всяка среща се договаря следващата, като са възможни извънредни срещи при непредвидени обстоятелства или заявена потребност от страна на детето или семейството.

Срещите с детето и семейството дават възможност на социалния работник пряко да се запознае с резултатите от дейностите, да наблюдава и анализира въздействието им и да предвиди необходимите корекции в плана.

СТАНДАРТ 9: ПРЕГЛЕД НА СЛУЧАЯ

Социалният работник, водещ случая организира и провежда преглед на случая периодично, но не по-късно от 6 месеца.

РЕЗУЛТАТ: Направена е оценка на постигнатите резултати и на променените обстоятелства, на базата на която е актуализиран Планът за действие.

Преглед на случая се провежда:

- периодично в срокове и на дати, договорени от екипа;
- при значима промяна на обстоятелствата по случая;
- по искане на всяка от страните по случая /водещ случая, детето, родителите/законните му представители, членове на екипа по случая, доставчици на социални услуги/.

Водещият случая социален работник свиква среща за преглед на случая с участието на всички ангажирани партньори, детето и семейството или лицата, които полагат грижи за него.

Прегледът на случая включва :

- **Преглед на изпълнението:**

Отговорниците за изпълнението на всяка от заложените в плана дейности докладва пред екипа за резултатите от работата си по случая, като представя своя анализ за настъпилите промени (или липсата на промени) в контекста на съответната цел.

- **Актуализиране оценката на случая:**

При прегледа на случая се прави изследване и анализ на всички области от първоначалната оценка, като се акцентира върху областите, в които са предприети конкретни дейности.

Прегледът на постигнатите резултати и актуализирането на оценката по случая може да доведе до следните основни изводи:

- заложените в Плана за действие цел и дейности са все още актуални, тяхното изпълнение води до постигане на очакваните резултати, детето продължава да има нужда от закрила и работата по случая трябва да продължи в същата посока;
- детето продължава да има нужда от закрила, но Планът за действие трябва да се преразгледа и актуализира - заложените в него цели и/или дейности и/или начинът на тяхното изпълнение. **В този случай се преминава към изготвяне на нов план за действие;**
- в резултат на изпълнението на Плана за действие е постигната неговата цел и детето вече няма необходимост от закрила, поради което се преминава към затваряне на случая.

- **Договаряне на дата за следващия преглед на случая**

Социалният работник, водещ случая изготвя протокол от проведения преглед на случая.

При необходимост се изготвят нови оценка на случая и План за действие, в които се нанасят промените от прегледа на случая

СТАНДАРТ 10: ЗАТВАРЯНЕ НА СЛУЧАЙ

Социалният работник водещ случая изготвя аргументирано предложение за затваряне на случая.

РЕЗУЛТАТ: Предприетите за всяко дете в риск дейности и мерки за закрила са му осигурили постоянна и стабилна семейна среда за него и/или социална интеграция и самостоятелен живот.

Затваряне на случая се предприема от ОЗД, когато:

- При наблюдението на случая се установява, че предприетите мерки и действия са ефективни и са довели до постигане на крайната цел - осигуряване на постоянна и сигурна семейна среда за развитието на детето и отпадане на риска.
- При преместване на биологичното семейство и детето в друго населено място/ община, район/ с дългосрочна перспектива. В този случай, ако детето има необходимост от закрила, случаят се прехвърля на друга Д"СП".
- При осиновяване на детето - случаят се прехвърля към ДСП по местоживееене на осиновителите.
- При навършване на пълнолетие. Ако детето/младият човек има необходимост от подкрепа, случаят се прехвърля към отдел „Социална закрила" в Д"СП".

При затваряне на случая водещият случая социален работник изготвя доклад, в който се съдържат фактите, предприетите до момента мерки и мотивите за приключването на социалната работа.

Докладът се одобрява от началник ОЗД.

В случаите на превенция и реинтеграция на дете водещият социален работник наблюдава приключилия случай в рамките на 6 месеца.

Досието на детето се архивира и се съхранява в законоустановените срокове.

СТАНДАРТ 11: ВОДЕНЕ НА ДОКУМЕНТАЦИЯ

За всеки конкретен случай се води документация в отдел „Закрила на детето".

РЕЗУЛТАТ^Водената документация по всеки конкретен случай дава възможност за проследяване на извършената работа.

Документацията представлява един вид запис за бъдещата ангажираност по случая. Във всеки един момент може да се направи проверка за това до къде е стигнал конкретен случай и какво е неговото развитие във времето.

Важен аспект при документацията е, че тя прави социалният работник отговорен за взетите решения. Документират се всички стъпки от работата.

Видове документи:

Развитие на случай

Документ за оценка на риска.

Всички необходими официални формуляри, имащи отношение по случая.

Изготвените планове.

Всички възможни записки, които социалният работник и специалистите си водят по случая стриктно се съхраняват.

НАСОКИ ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА

Защо правим оценка на риска?

- Създава перспектива да се предположи възможността от причиняване вреда за детето в бъдеще и да се намерят пътища, по които да се намали риска.
- Дава възможност за изготвяне на ръководство за вземане на решения.
- Оценката на риска служи за основа за фокусиране и изясняване на работата на социалния работник.
- Дава възможност за по-голяма обективност в преценките на работещите по случая.
- Повишава точността в работата на социалния работник.
- Подобрява качеството на документацията свързана с конкретния случай. Трябва да бъде извършена оценка на риска, в следствие на която се виждат ясно проблемите и какво е направено до момента от работещите по случая.
- Оценката на риска е полезна за работата в съда.
- Дава възможност за идентифициране на факторите, които трябва да бъдат променени в семейството.

Оценката на риска се базира на два принципа:

Най-важното, от което се ръководи всеки социален работник е сигурността и най-доброто, което може да бъде направено за детето.

Деца имат правото да бъдат защитени от прояви на малтретиране спрямо тях.

Целият процес на оценяване на риска е фокусиран върху детето.

Социалният работник извършва първоначална оценка на събраната информация, който завършва със заключения и някои от следните констатации и предложения:

- Не е констатиран риск за детето и не е необходимо да се открива случай за него. Събраната по време на проверката на сигнала информация /сигнала, писма, документи, протоколи, доклад и др./ се съхранява под формата на преписка и се приключва.
- Има риск за детето, но водеща на управлението на случая е друга Д"СП". В зависимост от конкретния случай по преценка на водещия социален работник, събраната информация се препраща на водещата управлението на случая Д"СП" при координиране работата между двете дирекции, случаят временно се преустановява /след мотивирано становище на социалния работник/ до промяна на обстоятелствата или се затваря.
- В случаите на установена необходимост от предприемане на мерки по превенция на риска, семейството и детето получават направление за ползване на услуги без да е необходимо отваряне на случай.

- Има риск за детето и е необходимо откриване на случай.

Въз основа на оценката на риска:

- Подготвя се описание на цялостната картина на случая.
- Прави се преглед на желаното разрешение на ситуацията, на резултатите от съвместната работа.
- Описва се осигуряването на услугата/услугите, ориентирани към клиента.
- Трябва да стане ясно, върху кого от работещите по случая пада основната отговорност за всичко, което се случва, в частност за крайните резултати.
- Предварително се поставя краен срок за изпълнението на плана.
- Прави се оценка на резултатите от междинни и крайни преглеждания по случая.

НАСОКИ ЗА ОЦЕНКА НА СЛУЧАЙ НА ДЕТЕ В РИСК

Потребителят трябва да бъде информиран и да разбере целта на оценяването и оценката, начинът на нейното извършване, продължителността и своята роля в този процес. Целта на информирането е да осигури участието на детето и неговите близки в оценката. Участието им е важно за обективността на оценката и за нейното действително центриране към нуждите на детето.

Договарянето предполага реализиране на следните стъпки:

1. Информирание на разбираем за конкретните хора език за:
 - какво налага оценката - установен е риск за детето, какъв е този риск;
 - защо ОЗД извършва оценката - кои са социалните работници, какво им дава право да се намесват в живота на семейството;
 - какво предполага оценката - ще се провеждат срещи и разговори с детето, с родителите, с други близки и роднини, с учители и други професионалисти;
2. Обсъждане на целта на оценката:
 - разбиране на истинското състояние на нещата, защита на най-добрия интерес на детето чрез предприемане на адекватни мерки за закрила чрез индивидуален план за действие;
 - изразяване на становище пред съд или друг орган.
3. Обсъждане и разпределение на ангажиментите по реализиране на оценката:
 - какво ще върши водещият случай - ще проведе интервюта; с кого ще се срещне; от кого ще потърси становище; как той ще въведе другите специалисти в оценката, ако се предвижда това - ще организира срещи с психолог, ще придружи детето и родителя на тази среща или ще уговори тази среща; как ще ги информира за промени в графика;
 - какво ще прави детето - ще идва на срещите, ще сътрудничи при набиране на информацията;

- какво ще прави родителят - ще сътрудничи при набиране на информация, ще се ангажира с провеждането на медицински или други изследвания, ще придружава детето на срещите с психолог, с психиатър и пр., ще се опитва да съдейства за срещите с другия родител, да не настройва детето или да го манипулира при предоставяне на информация и пр.
- колко време ще отнеме това - добре е да се обсъди времето, като се въведе и задължителният срок, по този начин се изразява и уважение към детето.

4. Обсъждане на същността на поверителността на информацията и нейните граници в отношенията между водещия случая и потребителя - детето и неговите близки трябва да са наясно, че набраната информация ще се използва единствено и само за професионални цели - ще служи за изработване на оценка, ще се защитава като поверителна по съответната нормативна уредба, ще се обсъжда на екипни срещи, на супервизия, ще се предоставя на други институции, в зависимост от тяхната компетентност.

Проучването се извършва с различни методи - интервю, наблюдение, анализ на ситуация, психологически изследвания, медицински изследвания, педагогически характеристики и др. Разнообразието и коректността на методите е условие за обективност и надеждност на оценката.

Методите, които водещият случая трябва да владее са наблюдение, интервю и анализ на ситуация.

Наблюдение - наблюдението, което има най-важно значение за изготвяне на оценката е т.н. клинично наблюдение. В социалната работа при използване на клиничното наблюдение би трябвало да се има предвид следното:

- да съществува възможност за непосредствен и продължителен контакт с наблюдавания /дете или възрастен/
- наблюдателите да са повече от един. Става дума за екипно наблюдение, което подпомага събирането на повече и по-разнострани данни, както особено тяхното интерпретиране и значение;
- точно, пълно и обективно регистриране на данните в досие, папка и пр. на случая.

При клиничното наблюдение е важно да се насочи вниманието към речта, действията, преживяванията на дете в различни ситуации и при анализа да се отчита връзката между тях, като се има предвид, че разбирането на речта и поведението т.е. смисъла на казаното или показаното зависи от познаването на този, който говори и от контекста, в който това се случва. Разбирането на значението на думите или на действията изисква умения за интерпретация, те не се разбират еднозначно. Ето защо е необходимо данните от наблюдението да се свързват с другите данни и едва тогава да се анализират и интерпретират.

В зависимост от позицията на социалния работник в процеса на наблюдение, то може да бъде включено или анонимно. При анонимното наблюдение, социалният работник има възможността обективно да наблюдава явленията, без да участва в тях, т.е. той е единствено в позицията на наблюдател. При наблюдението се извеждат работни хипотези за случая.

Интервюто е водещ метод за изследване, който се различава от обикновения разговор по своята целенасоченост, задълбоченост, продължителност, специфична правила за реализиране. Интервюто се използва за изследване на както на обективни данни за събития, така и за явления, които съществуват в основно в езика.

Фази на интервюто:

Подготовка на интервюто:

- Запознаване с цялата налична информация за детето (ако има такава).
- Определяне на целите - какво целите с интервюто, кои са основните проблеми, области и зони, които ще засегнете, колко време ще ви трябва?
- Подготовка на обстановката - дружелюбна към детето среда, която да осигурява конфиденциалност, възможност за добър контакт. Необходимо е обстановката да създава усещането у детето, че Вие сте на негово разположение.
- Настройване - много е важно за ефективността на интервюто, ако съумеете да настроите своите чувства и мисли към детето, което очаквате. Помага, ако се опитате да се поставите на негово място, да почувствате как то би се чувствало.

В началото на интервюто :

- Представете се ясно и кратко, кой сте, какви са вашите компетенции и отговорности;
- Обяснете на детето какво става - какви са целите на интервюто, как ще протече, каква е вашата роля, какво очаквате от него;
- Обяснете и договорете времето;
- Много е важно детето да разбере, че няма грешни отговори, че може да не отговаря, ако не знае отговора, че може да попита, ако не разбира въпроса ви. Често житейският му опит го кара да мисли, че го изпитвате и то се стреми да разбере какъв отговор очаквате, какво е правилно да каже.
- Убедете детето, че неговите нужди са най-важни, че то има свободата да участва в интервюто както прецени;
- Уверете детето в конфиденциалността и нейните граници в разговора.
- Направете всичко това по възможно най-кратък начин.

По време на интервюто

- Качества, които трябва да притежава интервюиращият - неутралност, заинтересованост, ангажираност, съпричастност, непредубеденост, да не осъжда;
- Какво не трябва да прави интервюиращият - да проявява авторитарност, да оценява, да спори, да се взема много на сериозно, да се държи като експерт.
- Въпросите - задавайте отворени въпроси - какво се случи тогава, разкажи ми повече за това, кога се случи това и пр., Затворените въпроси (тези, на които се отговаря с да и не) не носят достатъчна информация.
- Опитвайте се да получавате доказателства, да проверявате информацията, при децата реалността и фантазията не са ясно разграничими. Питайте за детайли, обстоятелства, факти.
- Стимулирайте свободното говорене на детето, колкото по-свободно говори толкова повече наистина важни неща ще разберете.

- Техники за улесняване на разговора - активно слушане, перифраза, обратна връзка, отразяване на чувствата; резюмиране. При малките деца използвайте техники, които улесняват както вербалната комуникация като приказки, влизане в роли и други, така и невербалната комуникация - рисуване, проиграване на ситуации с играчки и предмети, и др.
- Техники, които пречат на разговора - агресивно реагиране, пренебрежение, смяна на темата, диагностициране, подпитване, разпитване.

В края на интервюто

- Работна равностметка на резултатите от интервюто - по отношение на целите, по отношение на надеждност, пълнота на информацията.
- Споделяне на равностметката (резюме) с детето на разбираем език
- Договаряне на нова среща

След интервюто

- Оценка на интервюто - по отношение на постигане на целите; надеждност на информацията; оценка на съдържанието (кое е детето, какви са неговите нагласи, ценности и пр. кои са проблемите, ресурсите и т.н.) става дума за оценка на смисъла на получената информация);
- Планиране на целите на следващата среща - извеждане на важните зони и формулиране на задачи.

Анализ на социалната ситуация - проучване на връзката конкретно дете в неговата реална житейска ситуация. Тук най-общо отправните посоки са :

- откриване на факторите, които влияят негативно върху възможностите за решаване на проблема;

идентифициране на ресурсите в социална мрежа - мрежата на институциите и организациите.

Казано по друг начин тук целта е да се идентифицират основните социални актьори в полето на функциониране на детето и да се проучи тяхната роля или значение по отношение на идентифицирания проблем.

Анализ и интерпретация

Оценката не е сбор от набраната информация - тя е резултат от анализ и интерпретация на тази информация.

Оценката е субективно разбиране на това как са организирани получените от изследването данни и факти, за картината на пъзела, която се е получила.

Оценката на **първо място е интелектуално разбиране**, което зависи от набора от знания на социалния работник, от способността му да интегрира познания от различни области и да ги употреби в конкретна ситуация.

На второ място, оценката е емоционално разбиране, което зависи от житейския опит на преценяващия и от неговата способност за емпатия, т.е. става дума за способност да се разбере като се усети, преживее това, което другият преживява.

На следващо място, оценката е израз на житейския и професионален опит на социалния работник. Водеща ценност в оценката на случаи на деца е разбирането, че най-добрият интерес за едно дете е живот в средата на неговото семейство. Тази ценност е важна за центриране на проучването и анализа на възможностите, но едновременно с това може да намали обективността при оценката на семейните условия. Затова много често се

поставя въпросът - как да се преценява без да се оценява, в смисъл на одобрение или осъждане. **Ето защо е необходимо социалният работник да се опитва да си дава сметка - сам или с помощта на супервизия, интервизия, екипно осъждане и др. - за влиянието на собствената му идеология при оценяването и да се опитва да управлява този процес.**

Съдържание на оценката

Оценка на здравното, познавателното, емоционалното и поведенческо състояние.

Тази оценка се прави въз основа на стандартите за физическо и психическо развитие на детето в съответната възраст и особеностите в удовлетворяването на потребностите в съответната възраст. По същество това е психо-социална характеристика на детето. Оценката се основава на проучване на раждането и ранното детство на детето, връзката на детето с другите, последващите периоди и актуалната възраст.

Оценка на средата

Проучва се наличието на привилегирована връзка с друг човек, както ако детето е в семейството, така и при настаняване извън него. Необходимо е в оценката да се идентифицират позитивните и негативните фактори, които имат ключова роля по отношение на благосъстоянието на детето - материални условия на живот, достъп до социални и образователни услуги, културни условия, характеристика на общността и формалните и неформални структури в нея.

Оценка на родителския капацитет.

По отношение на родителския капацитет е важно да се изследва и оцени способността на родителите да предоставят необходимите грижи на детето в съответствие с неговите потребности. Дали семейството разбира нуждите на детето, дали се опитва да им отговори.

Социалният статус на семейството е важна част от оценката на родителския капацитет (принадлежност към социални слоеве, образование, не-удовлетворяваща или удовлетворяваща работа или безработица).

Принадлежността към ниски социални слоеве и не-удовлетворяващата работа често се възприемат като рисков за децата фактор. Родителският капацитет се определя преди всичко чрез отношението на родителите към нуждите на детето, доколко ги разбира и се опитва да им отговори. В този смисъл ниският социален статус не е задължително рисков фактор, когато родителите се замислят за нуждите на детето, опитват се да отговорят на тях, осигуряват емоционална подкрепа. Неумението на родителите да създадат пълноценно общуване довежда до емоционални дефицити по отношение на връзката родител-дете, която е важна за доброто възпитание на децата.

Отношения в семейната двойка {дихотомност на ролите, семейна кохезия, насилие} са също важен елемент на оценката на родителския капацитет. Дихотомност на ролите означава непроменливо разделяне на функциите и преди всичко на позициите между двамата (например единият взема всички решения, другият изпълнява или единият дисциплинира - другият се грижи пр.) Семейната сплотеност може да бъде протективен фактор, но може да бъде и

рисков, когато се изгражда като отношение на защита спрямо външната среда, т.е. семейната сплотеност съдейства за по-голяма социална изолация на детето. Насилието в семейството е рисков за детето фактор и когато то не е непосредствено жертва на това насилие.

- Насилието винаги има последици върху развитието на детето и по-често тези последици са дългосрочни;

- Последиците са свързани със здравето, психичното развитие и поведението на детето - психични разстройства, изоставане в когнитивното развитие, поведенчески аномалии като хиперактивност, агресия, автоагресия, асоциално поведение и пр.

- Последиците са свързани и с опасност за други хора, включително деца (данните сочат, че извършителите на тежки престъпления по-често са били малтретирани в детството си, родителите, които малтретират своите деца, по-често са били малтретирани в своето детство, домашните насилници по-често са били насилвани в своето детство);

- Най-тежки са последиците - в краткосрочен и особено в дългосрочен план -когато става дума за сексуално насилие.

Изследванията по проблема за сексуалното насилие над деца показват, че е трудно категорично да се дефинират рисковите групи, които биха могли да бъдат жертви на такова насилие. За съжаление, данните показват, че случаи на сексуално насилие над деца има и в пълни и в непълни семейства, и сред високо и сред ниско образовани, и сред бедни и сред богати. За нашата страна като рискови групи биха могли да се определят следните:

- Децата, живеещи на улицата. При тях съществува висок риск и от насилие и от сексуална злоупотреба и сексуална експлоатация.

- Децата в институциите. В тази група са децата настанени в домове за деца лишени от родителска грижа (ДДЛРГ), домове за деца с умствена изостаналост, домове за деца с увреждания, корекционни заведения за деца с поведенчески проблеми социално-педагогически интернати (СПИ) и възпитателни училища интернати (ВУИ). Рискът от сексуално насилие е както при деца от деца, така и от страна на възрастни. Особено висок е рискът от сексуална експлоатация и трафик.

- Деца в крайно бедни или маргинализирани семейства, особено сред малцинствените групи. В тази група с особена тежест на риска са момичетата от ромски произход на възраст от 10-11 до 16-17 години. Тези момичета почти официално са обект на крадене, продажби в зависимост от традициите на конкретната общност. Тази група момичета са и най-често обект на трафик за проституция.

- Деца в юношеска възраст с трудности и проблеми във взаимоотношенията с родителите, с възрастните. Това е една група, която ако е обект на внимание, то е по-скоро от гледна точка на санкции, а не на деца в риск. При тях всички останали проблеми се проявяват задължително във висок риск от отпадане от училище на възраст 13-14 до 15 години. Много често като последица има сексуална злоупотреба или склоняване към проституция.

- Извършители на сексуално насилие, особено младежи. Тази група е рискова, не толкова като обект на насилие, макар че и това не е изключено, а главно като целева група за работа и помощ в областта на превенция.

Взаимоотношение между децата в семейството - породени от броя или тяхната поредност в семейството. Това се комплексите на единственото дете,

на първото дете, на второто дете, на брата или на сестрата и други като в основата на тези комплекси стои лишаването на детето от родителската обич и внимание или от прекаляването с нея, демонстриране на предпочитания към някое от децата, липса на балансиран поощрение и принципност към всяко от децата, което довежда до появата на завист, съперничество, несигурност, зависимост, липса на решителност и самостоятелност. Това може да доведе до реагиране чрез различни поведенчески симптоми на страдание: агресивно поведение, бягства от вкъщи, от училище, недисциплинираност и т.н. Трябва да се определи има ли привързаност между децата или не; защо; как се проявява и разбира от тях. Какви са взаимоотношенията с баби и дядовци, роднини - участвали ли са в отглеждането на детето.

Данни за криминално минало в семейството - наличието на криминално минало или история. Връзката с рисковата ситуация за детето може да е директна - усвоени модели на поведение и индиректна - отсъствие на единия родител от грижите и възпитанието, предоставяне на детето за грижи в институция, липса на емоционална подкрепа и пр.

Идентифициране на проблема - Водещият случай социален работник използва своето и на другите участници в оценката професионално умение, за да определи проблемът, който е в основата на трудността, от който се пораждат нови проблеми и трудности. Това не винаги е видимо и предварително ясно. Например, агресивно поведение на самотна непълнолетна майка не е основният проблем, както често се определя, а е последица от изоставянето ѝ в ранна детска възраст и отглеждане в различни институции. Агресивното поведение по-вероятно е израз на нейния начин на реагиране на травмата. Критерий за определяне на основния проблем е неговата свързаност с базисните потребности на човека, когато те са били водещи за определена възраст.

Определяне (оценка) на нуждите на детето. Професионалната оценка на нуждите съдържа оценка на нуждите на детето, а не на другите. Например, можете да срещнете - "детето има нужда да си повиши оценките". В действителност изглежда, че по-скоро родителите му, или учителите, или социалният работник имат нужда от това. Нуждите на детето са актуален израз на неговите потребности. Често в оценките се пише - "детето има нужда от консултиране, има нужда от психолог". Потребността е базисен човешки феномен, т.е. тя е проява на човешката същност, независимо от възрастта, географските условия на живот, цвета на кожата и др.

Оценка на риска (по отношение на идентифицирания проблем). Оценката на риска е част от оценката на случая и е много важна при управлението на случая, доколкото позволява управление на риска. Оценката на риска е обвързана със заявката и с идентифицирания проблем, тоест ако заявката е обвързана с превенцията на отпадане от училище при оценката на риска би трябвало да се определи именно този за отпадане от училище. Има случаи, когато заявката е за превенцията на отпадане от училище, но всъщност се идентифицира висок риск за въвличане в проституция и трафик. Ето защо е необходимо обвързване на оценката на риска с идентифицирания основен проблем или проблеми. **Управлението на риска е свързано с неговото**

значение за интензивността на намесата по отношение на детето. Оценката на нуждите по същество дава съдържанието на плана за действие, а оценката на риска определя степента на интензивност на мерките, многообразието на услугите и ангажираността на мултиинституционално ниво. Например, при висок риск за въвличане в трафик и проституция е необходимо да се предприемат възможно най-много мерки, включително ограничаващи, да се предвидят комплекс от услуги и дейности. Подобни интервенции при нисък риск могат да имат обратен ефект и по-скоро да затвърдят проблема отколкото да го решат. При идентифициран нисък риск е добре да се включат по-скоро превантивни услуги и подкрепа.

Водещият случай споделя (информира и обсъжда) оценката с родителите, настойниците, попечителите или другите лица, които полагат грижи за детето - споделянето цели разбиране на оценката и нейното приемане .

- оценката се споделя с детето на разбираем за него език. Професионалните становища се изразяват като аргументирани хипотези, а не като категорични диагнози - например "предполагаме, че все още е много силна болката от усещането, че си изоставен от семейството в дом" вместо „твоят проблем е, че си домско дете“;
- споделянето се извършва с уважение на личността и достойнството на детето и зачитане на неговите права;
- добре е споделянето да започне с извеждане на силните страни у детето, да премине през споделяне на проблемите и трудностите, изведените нужди и да завърши с наличните ресурси;
- при споделянето се търси обратна връзка от детето. При наличие на несъгласие и неприемане се провежда обсъждане и аргументиране на позицията. При продължаване на неприемането тази част от оценката се оставя за допълнително поучаване и преоценка;
- Детето има право да се запознае с писмения израз на оценката.

При оформяне на оценката може да се ползва следната форма:

1. Лични данни

Име, презиме, фамилия: _____

Дата на раждане: _____

Пол: _____

ЕГН: _____

Адрес: _____

Тел.: _____

2. Заявка за оценка

От: _____

Дата: _____

Срок: _____

3. Източници на информация

4. Други данни

5. Водещ случая социален работник:

6. Предназначение (повод) за изготвяне на оценката:

(кратко описание на проблема, риска, който е повод за заявката и определяне на нейните цели - разработване на индивидуален план за услуга, представяне на становище пред комисия, съд и пр.)

РАЗДЕЛ 1. История на живота

Данни за детето и семейството

данни за раждането на детето - поредност, желано или не, приемане в семейството,

социален статус на семейството - работа, доходи

отношения в семейството

роднински кръг,

привързаност, емоционална връзка

история на грижите за детето - ранно детство, последващи период

други

История на грижите за детето в случаите, когато то не е отглеждано в семейна среда

- вид на услугата или грижа и период на предоставяне
- значими връзки и отношения в периода на отглеждане извън семейството
- важни събития в период
- други

Данни за насилие в детството

- данни за малтретиране;
- negliжиране;
- за друг вид насилие /описва се какво/

РАЗДЕЛ II: Актуална ситуация

Данни за развитието на детето

- физическо
- когнитивно
- поведенческо

Родителски капацитет

- полагане на основни грижи;
- гарантиране на сигурност
- емоционална връзка
- стимулиране
- напътствия и ограничения
- осигуряване на стабилна и сигурна среда

- други

Образование

- посещаване на училището;
- отношение към ученето;
- училищни успехи/неуспехи;
- професионална ориентация / бъдещи планове
- други

Здраве и сексуалност на детето

- характеристика на здравословното състояние
- хронични заболявания;
- история на интимните връзки (има ли връзки с другия пол, кога са започнали);
- злоупотреба с алкохол;
- злоупотреба с наркотици;
- други

Характеристика на поведението

особености на поведението

наличие на конструктивни и гъвкави, или ригидни или други и пр. модели за поведение

поведение, спазване на норми и правила в училище и извън него

наличие на деструктивни прояви - ако да, какви? от кога?, с каква честота?

отношение към собственото поведение - разбира, отхвърля, притеснява се и пр.

други

Нагласи, ценности, убеждения

- морални норми;
- отношение и ангажираност към традиционни цели;
- разбиране за смисъла на живота и времеви хоризонт;
- нагласи към другите (подозрителност, враждебност, недоверие, дискриминационни нагласи и модели за поведение към другите);
- разбиране и представа за себе си (самооценка).
- други

Житейски умения

- умения за самообслужване
- за лична хигиена, хранене
- за организиране на ежедневието
- за ползване на институциите, услуги, транспорт, информация
- други

Умения за междуличностно взаимодействие

- ниво на уменията за взаимодействие, на наличните модели спрямо възрастта, образователното и културно ниво на непълнолетния;
- умение за разбиране на другите;
- умения за самоконтрол и справяне с гняв и ярост;

- агресия (насилие и заплахи за употреба на насилие в поведението към другите).
- други

Умения за справяне с проблеми и за мислене

- умения за разбиране на проблемите;
- умения за решаване на проблемите (дефиниране, обмисляне на различни варианти на решение, избор на най-добрия);
- осъзнаване на последствията;
- постигане на цели;
- разсъдливост или лекомислие;
- стереотипно или гъвкаво мислене.
- други

Труд и отношение към труда

трудови навици и умения;
източник на доходи;
разпределение и изразходване на средствата,
други

Социална интеграция

- как и с кого прекарва свободното си време;
- приятелства и контакти с близки и връстници;
- важни за детето възрастни;
- отношение към родителите;
- отношение към приятелите;
- отношение към училището;
- отношение и ангажираност към традициите - в семейството, в училище;
- разбиране и представа за себе си (самооценка).
- други

Жилищни условия (обща характеристика)

- място на жилището;
- вид на жилището.
- условия;
- лично пространство за детето
- други

Други

ОЦЕНКА

I. ОСНОВНИ ПРОБЛЕМНИ ЗОНИ:

~

II. ОСНОВНИ НУЖДИ:

1.РЕСУРСИ/ПРОТЕКТИВНИ ФАКТОРИ:

IV.ОМЕНКА НА РИСКОВЕ (ако има):

СОЦИАЛЕН РАБОТНИК:
НАЧАЛНИКОЗД:

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ
ДИРЕКЦИЯ "СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ" - ГР

Адрес..... тел..... ОЗД тел.....

ЗА П О В Е Д

№...../.....год.

Днес.....г. подписаният....., действащ в качеството на директор на Дирекция "Социално подпомагане".....

Като взех предвид социалния доклад Вх. №....., изготвен от.....с длъжност социален работник в отдел "Закрила на детето" и приложенията към него за положението на детето.....,

КОНСТАТИРАХ, че

са налице обстоятелствата по чл. 25, т.....от ЗЗД, като имам предвид изложените обстоятелства и на основание чл. 27, ал.1 във връзка с чл. 5, ал.1, т.1 от Закона за закрила на детето

НА РЕ Ж Д А М :

НАСТАНЯВАМ временно.....с ЕГН....., с местонахождение:.....(напр. ДДЛРГ.....^родители /законни представители/-.....

В.....
до произнасяне на съда с решение по чл. 28 от Закона за закрила на детето.

Заповедта да се връчи срещу подпис на:

1.....

2.....

На основание чл.60 от Административнопроцесуалния кодекс /АПК/ разпоредвам предварително изпълнение на заповедта с цел опазване здравето и живота на детето.

Заповедта може да бъде обжалвана от заинтересованите лица по реда на АПК в четиринадесет дневен срок от получаването ѝ пред Регионална Дирекция "Социално подпомагане"....., адрес:.....

Директор на Дирекция

/...../